

MEMORIAL
General Marii Wittek

+ Fot. brzd VM
SKRZYCKA Maria **POW**

ps. "Solecka"

(1893 lub 1891 - 1920)

3068 | WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — SKRZYCKA Marie .....

3068 | WSK

I/1. Relacja ✓ k. 5, s. 5

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację —

III/1 – Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 – Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 – Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne... —

IV. Korespondencja —

V. Nazwiskowe karty informacyjne ✓ 4

VI. Fotografie —

I/1. Relacja:

- Relacja Marii Skrzyckiej pnystawa pmer M. Sulejã i w. Miately. Msp. oryg. k. 2, s. 1-2.
- Relacja j. w. Msp. oryg. k. 2, s. 3-4.
- Relacja - biogram Skrzyckiej Marii opr. pmer E. 2, E. Skersly i D. Kr. do III t. „Słownika VM Kobiët”. Msp. oryg. k. 1, s. 5.

Maria Skrzycka - 12.12.1914

Córka Jana i Petroneli z Jarzyńskich. Urodziła się 18 lipca 1899 r. w Rozkopanej, gminy Dziukowieckiej, pow. Berdyczowskiego na Ukrainie.

Była studentką Uniwersytetu Kijowskiego.

Wg. Ignacego Ziemiańskiego („Zarys rozwoju POW w Żytomierzu”) była jedna z członkiń zorganizowanego 20 lutego 1918 r. Oddziału Żeńskiego POW w Żytomierzu. W tym czasie też została członkinią Oddziału Żeńskiego POW w Kijowie. Ziemiański podaje też, że członkiem Komendy Okręgu POW w Żytomierzu był Kornel Skrzycki – czy to brat Marii? Prof. Peptoński podaje, że Dyonizy Skrzycki był członkiem zawiązanego w lutym 1912 r. tajnego wojskowego sprzysiężenia w Żytomierzu pod nazwą „Młodzi Wywiadowcy Ukraińscy Polskich Drużyn Strzeleckich” – czy to brat Marii?

W dniu 14 maja 1921 r. Rozkazem Naczelnego Dowództwa WP Nr 19 odznaczona pośmiertnie Krzyżem Walecznych po raz 1. Z wniosku o to odznaczenie wystawionego 19 grudnia 1920 r. przez jej b. przełożonego, ppor. Jerzego Radomskiego „Kmicica”, p.o. komendanta KN III POW, dowiadujemy się, że była pod ps. Solecka sekretarką Wydziału Politycznego KN III POW. W szczegółowym opisie czynu ppor. Radomski napisał: „Ob. Solecka (prawdziwe nazwisko Marja Skrzycka) została aresztowana w czasie pełnienia służby przez „czerezwyczałkę” kijowską w mieszkaniu własnym. W więzieniu zachowała się godnie. Zginęła za Ojczyznę rozstrzelana przez „czerezwyczałkę” charkowską 26.VI.20 r.”. Wniosek ten poparł 19 grudnia 1920 r. jako komendant naczelny POW Henryk Józewski „Przemysław”.

Natomiast Ziemiański w „Pracy kobiet ...” opierając się na raporcie do KN III POW z 24 maja 1920 r. członków Komisji Śledczej, por. B. Sikorskiego i inż. Jerzego Juszyńskiego, tak opisuje okoliczności jej aresztowania w Kijowie: „W dniu 7 marca 1920 r. wieczorem dokonano rewizji w mieszkaniu p. Petronelki Skrzyckiej, gdzie znaleziono kartkę o wojsku bolszewickim w Kijowie. Po rewizji została aresztowana ob. Marja Skrzycka i osadzona w Sztapie Czerezwyczałki przy ul. Jekateryńskiej Nr. 16.” Aresztowanie jej i wielu innych członków KN III POW w Kijowie było następstwem zeznań młodocianego Janusza Porzezińskiego oraz aresztowanego w styczniu członka POW de Morge-Czernica.

O jej postawie w służbie w POW, a następnie w więzieniu w Charkowie Ziemiański pisze: „Ś.p. Marja Skrzycka, 19 letnia studentka, wniosła do mrocznych cel więzienia radość życia. W pracy ob. Skrzycka była wyjątkowo sumienną i pełną inicjatywy. Ostatnio była sekretarką Wydziału Politycznego Kom. Nacz. 3. Prowadziła kancelarię, przechowywała archiwum i utrzymywała łączność z Kom. Nacz., ponieważ ze względów konspiracyjnych wydziały nie miały bezpośredniej styczności z Kom. Nacz. Potrafiła ona umrzeć z godnością, zadziwiająco oprawców. Gdy ob. Skrzycką prowadzono na stracenie, na progu celi wzniosła okrzyk: „Niech żyje Polska”.”

Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922 r. (Adj. Gen. L. 13391 V.M.) została odznaczona pośmiertnie Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari, l.k. 7946.

W dniu 3 czerwca 1933 r. odznaczona pośmiertnie Krzyżem Niepodległości z Mieczami. Była także odznaczona pośmiertnie Krzyżem POW.

Jej matka Petronela Skrzyńska z Jarzyńskich w 1933 r. mieszkała w Kobryniu przy ul. Kolejowej 15. Prof. Peplowski pisze, że o śmierci córki dowiedziała się z gazet.

Źródła:

CAW, ao. KW 104/S-403 (Skrzycka Maria), kartoteka akt pers. z okresu międzywojennego-karta odzn. śp. Skrzyckiej Marii ob. Sieleckiej, KN 3.VI.1933 r. – Pełczyńska W., *Kobieta w walce o niepodległość* ....., s. 872; Peplowski A., *Wywiad w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920*, Warszawa 1999, s. 29, 186; Puchalski Z., Wawrzyński T., *Krzyż i Medal Niepodległości* ....., s. 87; Ziemiański I., *Praca kobiet* ....., s. 63, 66, 113, 115, 174, 175, 211, 214, 215, 216, 259; Ziemiański I., *Zarys rozwoju POW w Żytomierzu*, w: *Niepodległość 1934*, t. 9, s. 415, 417.

Akt odznaczeniowych KN 3.VI.1933 brak !!!

Zob. w CAW czy są akta odzn. Dyonizego i Kornela Skrzyckich !!!

SKRZYCKA Maria - M.S.

Córka Jana i Petroneli z Jarzyńskich. Urodziła się 18 lipca 1899 r. w Rozkopanej, gminy Dziukowieckiej, pow. Berdyczowskiego na Ukrainie.

Była studentką Uniwersytetu Kijowskiego.

Wg. Ignacego Ziemiańskiego („Zarys rozwoju POW w Żytomierzu”) była jedna z członkiń zorganizowanego 20 lutego 1918 r. Oddziału Żeńskiego POW w Żytomierzu. W tym czasie też została członkinią Oddziału Żeńskiego POW w Kijowie. Ziemiański podaje też, że członkiem Komendy Okręgu POW w Żytomierzu był Kornel Skrzycki – czy to brat Marii? Prof. Peplowski podaje, że Dyonizy Skrzycki był członkiem zawiązanego w lutym 1912 r. tajnego wojskowego sprzysiężenia w Żytomierzu pod nazwą „Młodzi Wywiadowcy Ukraińscy Polskich Drużyn Strzeleckich” – czy to brat Marii?

W dniu 14 maja 1921 r. Rozkazem Naczelnego Dowództwa WP Nr 19 odznaczona pośmiertnie Krzyżem Walecznych po raz 1. Z wniosku o to odznaczenie wystawionego 19 grudnia 1920 r. przez jej b. przełożonego, ppor. Jerzego Radomskiego „Kmicica”, p.o. komendanta KN III POW, dowiadujemy się, że była pod ps. Solecka sekretarką Wydziału Politycznego KN III POW. W szczegółowym opisie czynu ppor. Radomski napisał: „Ob. Solecka (prawdziwe nazwisko Marja Skrzycka) została aresztowana w czasie pełnienia służby przez „czerezwyczajkę” kijowską w mieszkaniu własnym. W więzieniu zachowała się godnie. Zginęła za Ojczyznę rozstrzelana przez „czerezwyczajkę” charkowską 26.VI.20 r.”. Wniosek ten poparł 19 grudnia 1920 r. jako komendant naczelny POW Henryk Józewski „Przemysław”.

Natomiast Ziemiański w „Pracy kobiet ...” opierając się na raporcie do KN III POW z 24 maja 1920 r. członków Komisji Śledczej, por. B. Sikorskiego i inż. Jerzego Juszyńskiego, tak opisuje okoliczności jej aresztowania w Kijowie: „W dniu 7 marca 1920 r. wieczorem dokonano rewizji w mieszkaniu p. Petronelki Skrzyckiej, gdzie znaleziono kartkę o wojsku bolszewickim w Kijowie. Po rewizji został aresztowana ob. Marja Skrzycka i osadzona w Sztapie Czerezwyczajki przy ul. Jekateryńskiej Nr. 16.” Aresztowanie jej i wielu innych członków KN III POW w Kijowie było następstwem zeznań młodocianego Janusza Porzezińskiego oraz aresztowanego w styczniu członka POW de Morge-Czernica.

2/1/4

O jej postawie w służbie w POW, a następnie w więzieniu w Charkowie Ziemiański pisze: „*Ś.p. Marja Skrzycka, 19 letnia studentka, wniosła do mrocznych cel więzienia radość życia. W pracy ob. Skrzycka była wyjątkowo sumienną i pełna inicjatywy. Ostatnio była sekretarką Wydziału Politycznego Kom. Nacz. 3. Prowadziła kancelarię, przechowywała archiwum i utrzymywała łączność z Kom. Nacz., ponieważ ze względów konspiracyjnych wydziały nie miały bezpośredniej styczności z Kom. Nacz. Potrafiła ona umrzeć z godnością, zadziwiającą oprawców. Gdy ob. Skrzycką prowadzono na stracenie, na progu celi wzniosła okrzyk: „Niech żyje Polska”.*”

Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922 r. (Adj. Gen. L. 13391 V.M.) została odznaczona pośmiertnie Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari, l.k. 7946.

W dniu 3 czerwca 1933 r. odznaczona pośmiertnie Krzyżem Niepodległości z Mieczami. Była także odznaczona pośmiertnie Krzyżem POW.

Jej matka Petronela Skrzyńska z Jarzyńskich w 1933 r. mieszkała w Kobryniu przy ul. Kolejowej 15. Prof. Pepłoński pisze, że o śmierci córki dowiedziała się z gazet.

CAW, ao. KW 104/S-403 (Skrzycka Maria), kartoteka akt pers. z okresu międzywojennego-karta odzn. śp. Skrzyckiej Marii ob. Sieleckiej, KN 3.VI.1933 r. – Pełczyńska W., Kobieta w walce o niepodległość ....., s. 872; Pepłoński A., Wywiad w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920, Warszawa 1999, s. 29, 186; Puchalski Z., Wawrzyński T., Krzyż i Medal Niepodległości ....., s. 87; Ziemiański I., Praca kobiet ....., s. 63, 66, 113, 115, 174, 175, 211, 214, 215, 216, 259; Ziemiański I., Zarys rozwoju POW w Żytomierzu, w: Niepodległość 1934, t. 9, s. 415, 417.

Skrzycka Maria (1899 lub 1891 – 1920), ps. „Solecka”, studentka, sekretarka Wydziału Politycznego KN III POW Kijów, rozstrzelana.

Maria Skrzycka urodziła się 18 VII 1899 lub 1901 w m. Rozkopana pow. Berdyczów. Brak danych o rodzinie.

Studentka, od lutego 1918 należała do grona pierwszych członkiń Oddziału Żeńskiego POW w Żytomierzu. „*W pracy wyjątkowo sumienna i pełna inicjatywy. Ostatnio była sekretarką Wydziału Politycznego Kom. Nacz. 3. Prowadziła kancelarię, przechowywała archiwum i utrzymywała łączność z Kom. Nacz., ponieważ ze względów konspiracyjnych oddziały nie posiadały bezpośredniej łączności z Kom. Nacz.*”

Dn. 7 III 1920 została aresztowana w swoim mieszkaniu w Kijowie. Miała wówczas 19 lat. Aresztowanie było wynikiem donosu i następstwem rewizji w mieszkaniu Petroneli Skrzyckiej ( ), podczas której znaleziono notatki o wojsku bolszewickim w Kijowie. Maria osadzona w sztabie Czecha przy ul. Jekaterynińskiej 16, dn. 30 IV 1920 została przetransportowana statkiem do Kremienczuga, a następnie uwięziona w siedzibie Czecha w Charkowie. Tam w nocy z 25 na 26 VI 1920 została rozstrzelana wraz z grupą peowiaków z Kijowa. „*Gdy ob. Skrzycką wyprowadzano na stracenie, na progu celi wzniosła okrzyk Niech żyje Polska*”.

Maria Skrzycka Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza została pośmiertnie odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari z nr k. 7946. Również pośmiertnie została odznaczona KW rozkazem Nacz. Dow. WP nr 19 z 14 V 1921.

W uzasadnieniu wniosku Henryk Józewski, przewodniczący Rady Komendantów POW na Wschodzie, w *Memoriale w sprawie odznaczenia Virtuti Militari o rozstrzelanych w Charkowie* napisał: *potrafili honor Żołnierza-Peowiaka zachować, w najcięższych warunkach moralnych i fizycznych przetrwać i obowiązek spełnić, wreszcie umrzeć(...) mają prawo do największego uznania i odznaczenia*”.

APAK, T. 3068/WSK; Dz.Pers. MSWojsk. Nr 1 z dn. 4 I 1923;
Filipow K., *Order VM 1792-1945*, Warszawa 1990, s. 115 ; Polak B., *Kawalerowie VM 1792-1945...*, s. 291; Wesołowski, *Order VM...*, s. 332; Ziemiański, *Praca kobiet ...*, s. 63, 66, 113, 115, 174 (zdjęcie), 175, 211, 214, 215, 216, 259;

Biogram oprac. przez E2, F. Skerską i D.w.
do III t. „Stronka UM kobiet”

T: 3068/WSK

1. N + Skraj ~~szek~~

1920

2. I, ps.

Name

3. ur.

4. st.

5. Org.

PAW (1920) 1822 18 06
Paw/kn3

Wic. Wydziału
M. Art. w. Beholderka

V. Napisane karty informacyjne:

6. przydz.

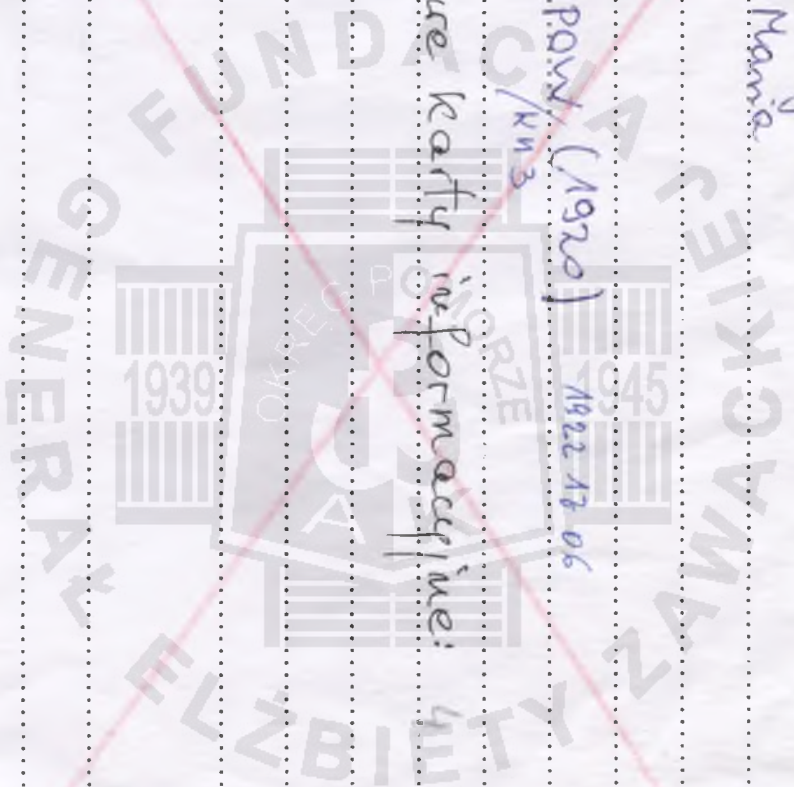
7. funkcje

8. nr

7946

9. zr.

Wzrost: 1,332 i 515

Archiwum w tymczasowym, B¹ (art. 1475)

1 Skrajka, Maria, 1920, okryta, 1946, POW, 17.05.1922, s. 332

Wniosek 1.7.79 Kancelarii (Kierownik 22) Do Pana M. S. Wojciecha Nr 1 z dn. 4 I 1922 -
1922 str. 1 kawałek

2

bez teczki

POW

SKRZYCKA Elvira

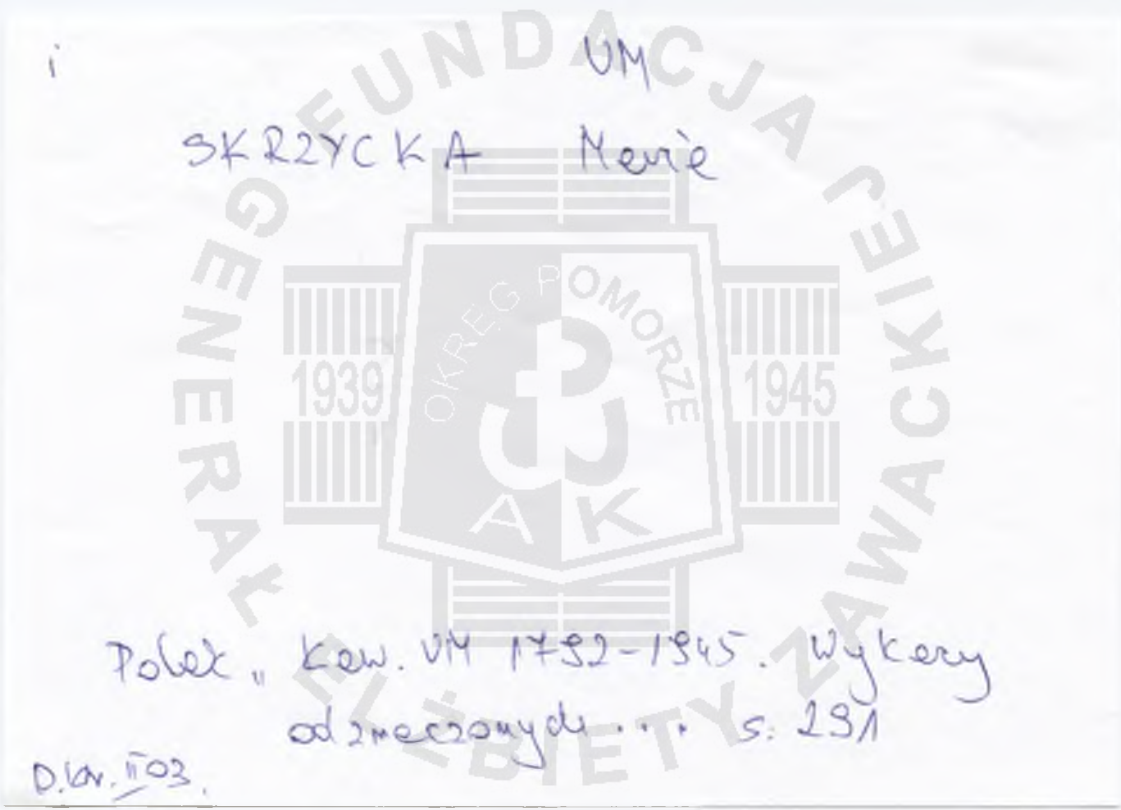
kd. 5, nr. 7946, 1922.05.17

bez stopnia (obywatelka)

Łob. P. Kosciuszki Order Wirtuti Militari
i Jego Kawalerowie.

Hillmark Press, Miami, Florida, USA
str. 382, 1992.

4 Dec 89

i
SKRZYŻKA UMCIERZNIENIA

Polek „Kaw. UM 1792-1945. Wykery od zmieszonyde... s. 291

D.kw. 1103.

i

UM

POW

SKRZYCKA Marie

- odznaczona pośmiertnie UM ze
udziałem w POW.

2ob. Filipow K., Order UM 1932-1945, W-wa 1990,
sk. 1004 s. 117

Ś. p. SKRZYCKA MARJA.

Ob. Solecka (prawdziwe nazwisko — Skrzycka Marja) została aresztowana w czasie pełnienia służby przez „Czrezwyczajkę“ Kijowską w mieszkaniu własnym. W więzieniu zachowała się godnie. Zginęła za Ojczyznę, rozstrzelana przez „Czrezwyczajkę“ Charkowską 26.VI. 1920 r.

2iemiński Jpnacy
„Prace Kobiety w POW - Wschód”

SKRZYCKA Maria

